

”Men wow, vilken snygg tröja du har på dig, Oliver!”

En vetenskaplig essä om hur barn i förskolan kan bemötas utifrån könsnormer

Av: Sara Karlsson

Handledare: Synne Myreböe

Södertörns högskola

Förskolläraryrket med interkulturell profil, erfarenhetsbaserad

Kandidatuppsats 15 hp

Normkritik i förskolan | Vårterminen 2020

Titel: "Wow! What a nice jumper you have, Oliver!"

Abstract

My scientific essay is based on an incident where a sibling comes to the pre-school wearing clothes that went beyond their gender norm. On the basis of this event, a dilemma has emerged, about how we educators in pre-school respond to children who go against the prevailing gender barriers but also based on how I as a substitute can act in such a situation. I ask myself how girls and boys are treated by educators in pre-school as well as how, as a substitute, I express my views in pre-school activities.

This dissertation is written in essay form, which I believe helps me to reflect on my own actions and develop my own professional role. In the reflection section, I discuss my issues and I also explore different perspectives based on the individuals involved in my design. In my thesis, I use theoretical concepts such as post-structuralism, feminism, gender and norm criticism.

Keyword: Gender, norm criticism, substitute, preschool

Titel: ”Men wow, vilken snygg tröja du har på dig, Oliver!”

Sammanfattning

Min vetenskapliga essä utgår från en händelse där ett syskonpar kommer till förskolan bärandes kläder som gick utanför deras könsnorm. Med utgångspunkt från denna händelse har ett dilemma vuxit fram, om hur vi pedagoger i förskolan bemöter barn som går emot de könsnormer som råder, men också utifrån hur jag som vikarie kan agera i en sådan situation. Jag ställer mig frågande till hur flickor och pojkar bemöts av pedagoger i förskolan, samt hur jag som vikarie framför mina åsikter i förskoleverksamheten.

Detta examensarbete är skrivet i essäform, som jag menar hjälper mig att reflektera kring mitt eget agerande samt utveckla min egen yrkesroll. I reflektionsdelen för jag en diskussion kring mina frågeställningar och jag undersöker också olika perspektiv utifrån de individer som medverkar i min gestaltning. I mitt examensarbete utgår jag från teoretiska begrepp som poststrukturalismen feminism, genus och normkritik.

Nyckelord: Genus, normkritik, vikarie, förskola

Innehåll

Abstract

Sammanfattning

1. Gestaltning	5
1.1 Händelse 1	5
1.2 Händelse2.....	6
2. Dilemma	7
3. Syfte och frågeställningar	8
4. Metod	9
4.1 Etiska överväganden	11
5. Reflektion	11
5.1 Pedagogen Pias perspektiv.....	11
5.2 Mammans perspektiv.....	13
5.3 Olivers perspektiv.....	14
5.4 Wilmas perspektiv.....	15
5.5 Vikarien Saras perspektiv.....	16
5.6 Normkritik.....	18
5.7 Genus.....	19
5.8 Vad säger läroplanen?.....	20
5.9 Makt.....	21
5.10 Barns kläder.....	22
5.11 Ett alternativt förhållningssätt utifrån Pia.....	27
5.12 Som vikarie.....	28
6. Slutord	30
Referenslista	32

1. Gestaltning

1.1 Händelse 1

Solens första strålar syns över förskolans tak, det är ganska kyligt ute och jag känner hur det biter till i kinderna. Det är dags att arbeta ännu en dag på förskolan som jag är vikarie på, jag har fått ett kortare vikariat på en månad. Jag placerar min högra hand på det smått kyliga dörrhandtaget och öppnar försiktigt dörren. Värmen slår lite i ansiktet som en kontrast mot den kyla jag nyligen var ute i. Doften av nybryggt kaffe och nybakat bröd sprider sig i förskolans lokaler, jag känner hur det suger till i magen av hunger. Jag går vidare in till avdelningen jag arbetar på, hänger av mig min svarta vinterjacka och tar av mig mina tunga vinterskor. Jag ser i ögonvrån att Oliver 3 år och Wilma 5 år kommer in på avdelningen med sin mamma. Jag tittar upp på dem, ler och säger god morgon med en vänlig röst. Wilma och hennes mamma svarar god morgon med ljus och lugn ton. Oliver gömmer sig lite bakom sin mamma och håller i hennes jacka samtidigt som de går bort till sina platser för att börja ta av sig sina ytterkläder. Jag går in till rummet som vi kallar för det stora rummet, där ser jag min kollega Pia som är i full gång med att duka fram glas på borden för att förbereda inför frukosten. När Pia ställer glaset på borden dunkar det till lite, jag hör även små lätta barnskratt från rummet intill. I detta rum är det just nu bara jag och Pia.

- God morgon, hör jag en kvinna säga bakom mig. Det är Oliver och Wilmas mamma som småler mot mig och Pia, samtidigt som barnen står framför henne.

- God morgon, men wow vad fin du är i håret idag Oliver, hör jag att Pia säger uppspelt. Jag stannar upp i det jag gör och nyfiket tittar jag mot Olivers hår och undrar vad han gjort för speciellt eftersom Pia lät så exalterad i sin röst. Jag ser att Oliver har ett par stora glittriga hårspännen uppsatta i sin lugg. När jag sneglar mot Wilma ser jag att hon har precis likadana hårspännen i sin lugg som sin lillebror. Funderingar börjar susa i mitt huvud, om inte Pia också ska säga någonting till Wilma. Det blir tyst en kort stund, denna stund känns som ganska länge men Pia säger ingenting.

- Wilma har också hårspännen idag, visst är väl hon också fin? säger mamman med en allvarsam ton, men hon är ändå mjuk i rösten.

- Jo, men visst, Wilma, du är också fin i håret, svarar Pia med en skamsen röst och fortsätter att duka fram frukosten som om ingenting hänt. Jag känner av att stämningen blir ganska stel i rummet och går fram till Wilma och Oliver som nu säger hej då till sin mamma. Jag tar deras

händer i mina och kramar dem lite lätt.

- Ni kom precis lagom till frukost, Pia verkar vara klar med den nu säger jag. Vi går tillsammans till bordet och jag drar försiktigt ut stolarna så att barnen kan sätta sig ner. Jag hör att Pia är och hämtar de andra barnen som är på avdelningen i rummet intill och jag väljer att sätta mig bredvid Oliver. Jag hör små lätta barnfötter komma springandes över golvet rakt mot oss, stolar som dras ut från borden och barn som pratar med varandra. Jag är dock inte närvarande tankemässigt, tankarna snurrar i mitt huvud; vad hände precis? Varför sa Pia så till Oliver, men ingenting till Wilma? Varför låtsades Pia som om att ingenting hade hänt, var det för att hon förstod att hon hade agerat fel eller ansåg Pia att det som inträffat inte var något att lägga energi på?

1.2 Händelse 2

Några dagar senare sitter jag på det hårda golvet i lekhallen. Det är endast jag, Pia och barnen som är i rummet och jag hör hur barnen skrattar och busar med varandra. Vi har precis avslutat frukosten, barnen är nytvättade och fulla av ny energi och jag känner att kaffet som jag nyligen druckit börjar ge sin verkan och att energin börjar komma. Solens strålar skiner in genom fönstret och lyser upp golvet där jag sitter, jag känner en värme som sprider sig i kroppen. Detta blir nog en fin dag att gå till skogen som vi planerat, tänker jag för mig själv.

- Men wow, vilken snygg tröja du har på dig, Oliver! hör jag Pia säga med en hög och glad röst. Jag känner hur jag stelnar till, kommenterade Pia precis Olivers kläder igen?

Barnskratten som nyligen fyllt rummet tystas ner och jag kan nu höra hur klockan på väggen tickar. Jag letar med blicken för att se Oliver, kanske är inte Wilma med idag? I

dörröppningen in till lekhallen ser jag Oliver, Wilma och deras mamma. Jag kan utifrån mammans ansiktsuttryck se att hon inte är glad, då hon ser bestämd ut i sin blick. Oliver står tryckt mot sin mammas ben iklädd ett par svarta jeans, en neonrosa tröja med prinsesstryck på och i håret har han även denna dag glittriga hårspännen. Wilma står bredvid sin lillebror Oliver, också hon klamrar sig fast kring sin mammas ben, men tittar ner i golvet. Wilma har på sig ett par blåa jeans, en orange tröja med ett Blixten McQueen-tryck och även hon har glittriga hårspännen i sin lugg.

- Jag uppskattar inte att ni kommenterar mina barns val av kläder, säger mamman med bestämd ton i rösten. Hon tittar mot Pia, som jag upplever som obekvämt i sitt kroppsspråk och hon har blicken riktad ner i golvet. Barnen leker, men något tystare än tidigare.

- Hemma hos oss får en ha på sig precis vad en vill och leka och tycka om vad en vill. Jag och barnens pappa tror att detta stärker barnen att bli de individer som de vill vara och utvecklas

till, fortsätter mamman med bestämd och lugn röst med blicken riktad mot Pia.

- Jag förstår, det var dumt av mig att säga så, hör jag Pia svara med en ljus och tyst röst, med blicken mot mamman som står i dörröppningen. Hon riktar sedan blicken mot Wilma och Oliver och ber dem att komma in i lekhallen och vara med de andra barnen så att deras mamma kan åka till sitt jobb. Mamman tittar på Pia och ler, även om jag får känslan av att hennes leende är mer utifrån artighet.

- Tack Pia, hej då Oliver och Wilma, vi ses sen, hör jag mamman säga med mjuk röst. Jag ser hur hon lämnar dörröppningen och barnen kommer in i rummet. Wilma gör sina vänner sällskap, som redan är uppe i en lek och jag ser att Pia hjälper Oliver att ta ner ett pussel. Hon bär pusslet till det ovala bordet som står lite längre bort i rummet och ställer försiktigt ner pusslet åt honom. I ögonvrån ser jag hur Pia med bestämda, snabba steg kommer bort till mig där jag sitter på golvet, fortfarande lite fundersam kring vad som precis händer.

- Men vad larvig hon är! Jag tror att hon tar på barnen dessa kläder bara för att hon ska få lite uppmärksamhet eller att hon tycker att hennes barn är speciella, viskar Pia till mig med upprörd ton. Jag vet inte vad jag ska svara, tankarna bara snurrar i mitt huvud. Jag har en förståelse gentemot mamman som vill att hennes barn ska få bära de kläder de vill. Jag är bara vikarie, vilket jag ofta har fått höra och jag har lärt mig att en vikarie inte har så mycket att säga till om.

- Jag har en förståelse för mamman, det är bra att hon säger till oss vad hon anser är bra så att vi kan ta till oss det, svarar jag med tyst och försiktig röst. Jag ser hur Pia tittar på mig med arg blick, sedan går hon bort från mig med bestämda steg.

Jag ställer mig frågande till hur vi pedagoger bemöter flickor och pojkar i förskolan, gör vi skillnad mellan barnen om de väljer att gå utanför deras könsnorm? Jag ställer mig också frågande till hur jag som vikarie kan framföra mina åsikter i verksamheten.

2. Dilemma

Dilemmat i min gestaltning utgår ifrån hur vi pedagoger kan agera om ett barn går utanför de rådande könsnormerna. Utifrån de könsnormer som råder i samhället menar på att flickor bör vara på ett sätt och pojkar på ett annat, samt att det finns klädesplagg som anses vara specifikt riktade till flickor eller pojkar. Borde vi pedagoger uppmärksamma barnet så som Pia gjorde i min gestaltning, när hon kommenterade att Oliver hade en snygg tröja på sig, eller bidrar vi till normalisering om vi inte pratar om och uppmärksammar vilka kläder barnen har på sig? Jag menar om vi pedagoger uppmärksammar kläder som är könsöverskridande så synliggörs

detta när någon går utanför normen, medan om en pedagog väljer tysthet skulle normerna som finns fortsätta utan att uppmärksammas. Hur påverkar detta barnen i framtiden, stärks de som individer eller vågar de inte gå utanför normen?

I min essä vill jag belysa de svårigheter jag själv upplevt i min position som vikarie, exempelvis när jag fått höra att jag bara är vikarie och att som vikarie hade en inte mycket att säga till om. Hur kunde jag som vikarie agera utifrån den situationen som rådde och de erfarenheter jag bar med mig. Min känsla av att som vikarie känna mig otillräcklig och inte veta hur jag skulle agera utifrån min roll. Utifrån egen erfarenhet av att arbeta som vikarie har jag många gånger uppleva hierarkin mellan mig och de anställda på förskolan. Som vikarie har jag inte rätt att uttala mig om mina egna tankar och funderingar, utan jag borde vara med barnen och lyssna på vad mina kollegor sa. Detta inträffade inte på alla förskolor jag arbetade på, men när det hände förhöll jag mig till det och var ”bara” vikarie.

3. Syfte och frågeställning

I förskolemiljön möts olika individer med olika tankar, funderingar och viljor i processer där både pedagoger, vårdnadshavare och barn är involverade. Syftet med denna essä är dels att utforska föreställningar om könsnormer i förskolan, dels att belysa vikariens position i konfliktsituationer mellan förskolelärare och vårdnadshavare. Med hjälp av denna essä är min förhoppning att få en utökad kunskap om hur jag kan agera om en liknande situation skulle uppstå igen.

I läroplanen går det att läsa att ”var och en som verkar inom förskolan ska främja aktning för människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar, samt solidaritet mellan människor” (Lpfö 2018, s. 5). Utifrån detta citat menar jag att vi pedagoger i förskolan har ett uppdrag att agera som förebilder och stödja barnen att få denna kunskap och att vi alla i förskolan agerar utifrån detta.

Med utgångspunkt i mina frågeställningar om könsnormer och makt, kommer jag i ett senare avsnitt att reflektera kring hur barn i förskolan bemöts utifrån könsnormer och om det går att se skillnader i hur vi som pedagoger i så fall ska agera för att bidra till en normaliseringsprocess. Jag kommer också utifrån ett maktperspektiv reflektera kring mitt agerande som vikarie.

Frågeställningar som träder fram i min gestaltning lyder:

- Hur bemöts flickor och pojkar av pedagoger utifrån ett genusrelaterat normkritiskt perspektiv?
- Hur kan jag som vikarie framföra mina åsikter utifrån verksamheten?

Jag vill belysa dessa frågor utifrån att jag har funderat mycket kring händelserna sedan de ägde rum. Utifrån ett normkritiskt perspektiv anser jag att dessa frågor är viktiga att åskådliggöra, då detta kan förekomma i det vardagliga arbetet på förskolan. Min förhoppning är att jag ska komma fram till olika slutsatser och på så sätt också kunna hjälpa andra pedagoger i förskolan när liknande situationer uppstår i det vardagliga arbetet.

4. Metod

Jag har valt vetenskaplig essäform som format för denna uppsats, för att möjliggöra en utveckling i min egen yrkesroll. Docent Lotte Alsterdal beskriver formen essäskrivande utifrån tre olika delar; en gestaltning som handlar om en svårbedömd situation, egna reflektioner och frågor kring denna gestaltning samt att detta ska vara något en själv upplevt. Vidare beskriver Alsterdal formen som en gestaltning som skrivs utifrån egna erfarenheter som författaren vill finna svar på och undersöka. Essäskrivandet är en processform där en växlar mellan att läsa och skriva sin text tillsammans med andra studenter och en lärare (Alsterdal 2014, s. 53). Docenten och forskaren Maria Hammaréns beskriver essäskrivandet genom att smågrupper träffas ofta för att diskutera och läsa sina arbeten för varandra. Hon menar att gruppen kan vara ett stöd för varandra, då de kan diskutera tillsammans samt att handledaren också finns där som ett stöd. Negativ kritik till gruppmedlemmarnas arbeten får inte förekomma, det handlar mer om att lyssna till varandra och en självklarhet är att frågor som gruppen har också diskuterats (Hammarén 2005, s. 41–44). Hammaréns menar att själva skrivandet kan vara en metod för att kunna visa upp sin erfarenhetsgrundade kunskap samt ett tillfälle att kunna reflektera (Hammarén 2005, s. 17). Författaren Jo Bech-Karlsen menar ”att skriva är att undersöka. Att skriva är inte bara att berätta om det som du har upptäckt, det är lika mycket att upptäcka” (Bech-Karlsen 1999, s. 13). Genom att skriva ner det jag upplevt kommer jag att undersöka det utifrån olika synvinklar och därigenom få nya synsätt och ny kunskap. Jag kommer också att utgå från ett normkritiskt perspektiv och ett maktperspektiv,

där jag bland annat kommer utgå från den franske idéhistorikern Michael Foucault som från år 1970 professor i idéhistoria Collège de France i Paris (Nationalencyklopedin.se).

För att närma mig mitt dilemma kommer jag använda mig utav hermeneutik som forskningsmetod för att söka en djupare förståelse för hur jag som förskolelärare kan handla i situationer där könsstereotypiska normer reproduceras. Denna metod innebär att kunna tolka och förstå andra människors upplevelser och handlingar samt sina egna handlingar och upplevelser. Runa Patel och Bo Davidson, som undervisar i forskningsmetodik, menar att betydelsen för hermeneutik nästan är en tolkningslära, att förstå sig på andra individer samt vår egen livssituation med hjälp av att tyda ”hur mänskligt liv, existens, kommer till uttryck i den talande och skrivna språket samt i människors handlingar och i mänskliga livsyttringar” (Patel & Davidson, 1991, 2011, s. 29). Vidare skriver de att uppfattning, funderingar, känslor, vetskapen och intryck som forskaren besitter inte är ett hinder för att få en förståelse för sitt forskningsobjekt, utan tvärtom. Forskaren kan utgå från sig själv och sedan regelbundet växla till en annans perspektiv, för att kunna få så stor förståelse som möjligt för sitt forskningsarbete. Det krävs att den som skriver utifrån den hermeneutiska teorin har sympati eller empati för att kunna förstå objektet. När en skriver utifrån denna teori är avsikten inte att komma fram till ett rätt svar, utan snarare kunna göra tolkningar utifrån olika synvinklar och diskutera fritt utifrån vad forskaren uppfattar är det bästa i situationen (Patel & Davidson, 1991, 2011 s. 29–30). Jag kommer i min essä tolka det som händer och sägs utifrån olika synvinklar samt diskutera detta utifrån min förförståelse och observera de olika situationerna.

I min essä kommer jag ur ett teoretiskt begrepp använda mig utav den feministisk poststrukturalism som professor Hillevi Lenz Taguchi beskriver är en inställning där alla individer ses som multipla subjekt som ifrågasätter och tar bort kategorierna kvinnligt och manligt. Genom att synliggöra hur de olika könskategorierna är grundade kan de expanderas till att individer kan vara på flera olika sätt (Lenz Taguchi 2004, s. 15–16). Begreppet feminism, som ingår i poststrukturalismen, beskriver Patel och Davidson som att ”*feminism* kännetecknas av att ett kvinno- eller genusperspektiv anläggs på den fenomen som studeras” (Patel & Davidson 1991, 2011, s. 34 – 36). Begreppet feminism innefattar många olika perspektiv och jag kommer i min essä utgå från några av de feministiska perspektiven.

Professor Davies Bronwyn beskriver poststrukturalism som en teori, en möjlighet att kunna se

barnen lära sig samspel i vardagen med andra individer. Barnen lär sig av sin omgivning med hjälp av multipla positioner samt dialoger med andra individer (Bronwyn, 2003, s. 16). Jag kommer senare att belysa begreppet feministisk poststrukturalism i avsnittet reflektion, där jag också utvecklar mitt synsätt.

4.1 Etiska överväganden

Inom allt forskningsarbete är målet att framföra tillförlitlig vetenskap för att kunna utveckla samhället och individer. Den som skriver ett forskningsarbete behöver se till att texten är av hög kvalitet och att frågorna i texten är relevanta, att personer som medverkar inte utsätts för kränkningar, fysisk eller psykisk skada. Det finns fyra övergripande etikregler som utformats av vetenskapsrådet, som lyder enligt följande: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och slutligen nyttjandekravet (Patel & Davidson 1991, 2011 s. 62 - 63). Vad gäller mitt essäskrivande är konfidentialitetskravet och nyttjandekravet de krav som är mest relevanta. Eftersom jag anonymiserat personerna i min essä är samtliga namn fingerade, syftet är att individerna inte ska kunna identifieras och att jag på så sätt skyddar individernas integritet. De individer som ingår i min gestaltning går inte att identifiera, därför anser jag att jag inte behöver deras samtycke till att nämna dem i min essä. Jag kan dock berätta för de berörda att jag skriver en essä om dessa händelser och att det väckt ett intresse i mig att finna olika perspektiv på beskrivna situationer.

5. Reflektion

Jag kommer i min reflektion att utgå från de individer som medverkar i min gestaltning och också använda mig av den hermeneutiska ansatsen, där jag kommer frångå mitt eget perspektiv i den mån det är möjligt. Jag kommer bege mig ut i det främmande med en förhoppning om att få en ökad förståelse för hur de olika individerna kan ha upplevt situationen.

5.1 Pedagogen Pias perspektiv

Med utgångspunkt i min första del i gestaltningen, är en aspekt att Pias fokus fastnade på Oliver's hår utifrån att det var uppsatt med glittriga hårspännen och att Pia kanske inte var van vid att se pojkar bära hårspännen. Pia ville därför kanske påtala för Oliver att hon upplevde att han var fin i håret den dagen, just för att hon tyckte det. Hon kanske också ville uppmuntra Oliver till att som pojke bära hårspännen, att Pia ansåg att det var bra att Oliver gick utanför den norm som råder för pojkar. En annan synvinkel skulle kunna vara att Pia inte alls tyckte

att hårspännen också kan användas av pojkar, att hon såg det som avvikande och inget som pojkar ska bära. Pia kanske kände att hon behövde påtala Oliver's håraccessoarer för att göra honom glad, att hon just då kanske brottades med sina egna tankar och värderingar men gjorde ett försök till att inte visa för Oliver vad hon egentligen tyckte. I gestaltningen går att läsa att Pia inte kommenterade syster Wilma och hennes glittriga hårspännen, kanske utifrån att Pia var van vid att just flickor bar accessoarer i håret och därför inte uppmärksammade det. En annan aspekt skulle kunna vara att Pia kände att hon inte behövde påtala och uppmärksamma Wilma och hennes hårspännen, då Wilma anses hålla sig inom den könsnorm som råder för flickor. Oliver, Wilmas lillebror, gick utanför normen och kanske Pia ansåg att detta var viktigare att påtala och uppmärksamma.

I gestaltningen framgick att mamman till Oliver och Wilma påtalade för Pia att båda hennes barn bar hårspännen och att Wilma också var fin i håret den dagen. Hur kunde Pia ha upplevt situationen, när en vårdnadshavare sa till henne? Hon kanske upplevde det som en besvärlig situation, då mamman sa till henne framför mig som då var vikarie. Pia skulle kunna känt sig förminskad, eftersom hon var en högskoleutbildad pedagog vilken varken mamman eller jag var. Pia kunde upplevt situationen som ansträngd och att hon kanske skämdes eftersom hon kom på att hon endast uppmärksammat ett av barnen.

I gestaltningens andra del går att läsa att Pia kommenterade Oliver's tröja, men också den gången endast kommenterade hans tröja och inte hans storasysters, ett liknade scenario som utspelade sig i den första delen. I den stunden kanske Pia inte alls uppmärksammande Wilmas val av kläder, då hennes fokus återigen hamnade på Oliver och hans rosa tröja. En aspekt skulle kunnat vara att Pia tyckte om färgen rosa och därför tyckte att Oliver's tröja var väldigt fin, vilket skulle kunna varit en anledning till att hon kommenterade hans kläder. En annan aspekt skulle kunna varit att Pia kanske inte var van vid att pojkar bar rosa tröjor med prinsessor på, att hon i stunden skulle kunnat känt sig ställd och därför kände att hon behövde påtala det. Genom att Pia uppmärksammade tröjan kanske hon upplevde att hon på så sätt visade Oliver att det var ok för pojkar att bära just en sådan tröja. I gestaltningen sa mamman också denna gång ifrån, att hon inte uppskattade att personalen kommenterade hennes barns kläder. Pia blev i den stunden kanske påmind om att hon inte heller den dagen hade haft fokus på Wilma och hennes val av kläder. Hur kunde Pia ha känt sig? Hennes intention kanske var att uppmärksamma Oliver eftersom hon upplevde att han var väldigt fin i sin tröja och att Pia förstod att det blev fel. I den stunden kanske hon hade en förståelse för hur mamman hade

upplevt situationen och därför sa att det var dumt av henne att säga så. En annan aspekt skulle kunna vara att Pia egentligen inte delade mammans ståndpunkt, eftersom Pias intention endast var att uppmärksamma hur fin Oliver var. Pia kanske inte såg vad problemet var i att kommentera barns kläder, men att hon insåg att hon i sin yrkesroll var tvungen att bortse från sina egna tankar och värderingar. Kanske hon av den anledningen vände sig till mamman och sa att det var dumt sagt. Å andra sidan kunde Pia ha upplevt situationen som ansträngd, då hon återigen hade blivit tillrättavisad av en vårdnadshavare framför mig som vikarie. Pia kände kanske att hon ville vara en god förebild för mig som var ny inom yrket då, men att hon inte tyckte att det kändes bra att bli tillrättavisad. I gestaltningen kan en läsa att Pia vände sig till mig, viskade och menade att mamman var larvig. Var detta ett sätt för Pia att försvara sig inför mig eller menade Pia det hon sa om mamman och att Pia inte förstod varför mamman påtalade det Pia hade sagt till barnen.

5.2 Mammans perspektiv

Med utgångspunkt i den första delen i gestaltningen framgår att mamman påtalade för pedagog Pia att också Wilma hade hårspännen. I gestaltningen uppmärksammande Pia endast Oliver och att han var fin i håret, men hon nämnde inte Wilma. Utifrån att mamman påtalade detta för Pia skulle en aspekt kunna varit att mamman ville göra Pia uppmärksam, att Pia kanske hade missat Wilma och hennes hårspännen. En annan utgångspunkt skulle kunna varit att mamman kände en irritation över att endast ett av hennes barn blev uppmärksammat, att mamman ogillade att en vuxen person uttalar en kommentar som är baserad på utseende. Kanske var mamman väl medveten om att hennes son gick utanför den norm som råder för pojkar och inte ville att han skulle bli medveten om det, vilket gjorde att hon sa att också Wilma var fin i håret och att hon utifrån det trodde på idén om att barn oavsett kön skulle behandlas lika.

I den andra delen av gestaltningen uppmärksammade Pia Oliver och hans rosa tröja, men att Pia även denna gång inte synliggjorde Wilma. Mamman sa då återigen till Pia, men sa istället att hon inte ville att någon skulle kommentera hennes barns val av kläder. I den stunden kanske mamman upplevde en frustration över att personal kommenterade hennes barns kläder och utseende. Mamman ansåg kanske att det inte var relevant att påtala något sådant och att hennes barn fick klä sig hur de ville och att de bidrog till att hennes barn kunde utvecklas till de individer de önskade vara. En annan aspekt skulle kunna varit att mamman kände en frustration över att endast Oliver blev uppmärksammat och inte hans storasyster, att mamman

var av uppfattningen att om Pia skulle påtala barnens val av kläder, skulle hon kommentera båda barnen och bidra till att båda kände sig sedda. När Pia sa att det var dumt av henne, hur kunde mamman ha upplevt denna ursäkt som Pia försökte fram? Mamman kanske kände sig lugnare, att hon upplevde en förståelse gentemot Pia och att mamman insåg att Pias avsikt inte hade varit att endast kommentera barnens kläder. Mamman kanske utgick från att Pia inte skulle kommentera barnens kläder fler gånger, eftersom Pia därefter skulle komma ihåg mammans ståndpunkt. Mammans känsla kanske var att hon inte upplevde Pia som genuin i det hon sa, att mamman snarare upplevde att Pia sa så för att kunna ta sig ur situationen utan att det blev en konflikt och att hon inte tog till sig av mammans kritik.

5.3 Olivers perspektiv

Utifrån första delen av gestaltningen kan en läsa att Oliver kom till förskolan med sina glittriga hårspännen uppsatta i sitt hår. Pedagog Pia säger till honom att han är fin i håret denna dag. Utifrån Olivers synvinkel, hur kunde han kanske upplevt denna händelse? Kanske såg Oliver upp till sin storasyster som även hon bar glittriga hårspännen den dagen, att han ville vara som henne. En annan aspekt kan vara att Oliver älskar allt som glittrar, att det som glittrar får honom att känna sig glad. När Pia säger att Oliver är fin i håret kan han känt en glädje, då han kanske tyckte väldigt mycket om Pia och att han då kände en glädje för att just hon såg honom. En annan aspekt skulle kunnat vara att Oliver inte först vet vad Pia menade med att han var fin i håret. För Oliver kanske det inte var några konstigheter att han också bar hårspännen som sin syster och att alla kan bära hårspännen.

Utifrån andra delen av gestaltningen kan en läsa att Pia uppmärksammade Olivers tröja, hur kan Oliver kunnat upplevt denna händelse? En aspekt skulle kunna vara att Oliver blev glad, för att Pia såg hans rosa tröja med prinsessor på. Oliver kanske tänkte att Pia också tyckte om prinsessor och färgen rosa. Han kanske kände en stolthet över sin tröja då han själv ansåg att den var väldigt fin. Rosa skulle kunna vara en av Olivers bästa färger och han kanske tyckte om de olika prinsessorerna som var tryckta på tröjan. Eller så tänkte inte Oliver någonting kring att Pia kommenterade hans tröja, han kanske var uppväxt med föräldrar som inte påtalade val av kläder och kände därför inget speciellt när Pia uppmärksammade detta. Utifrån en annan synvinkel skulle Oliver kunnat upplevt denna situation som jobbig, då blickarna riktades mot honom och att han inte var van vid att andra vuxna kommenterade hans val av kläder. Kanske att en blyghet sköljde över honom och att han uppmärksammades inför alla de andra barnen som redan är på förskolan. Kanske fick Oliver en känsla av att det var någonting var fel på

hans tröja eftersom Pia uppmärksammade den. När mamman senare sa till Pia att hon inte uppskattade att hon kommenterade barnens kläder, hur kunde Oliver ha upplevt denna situation? En aspekt är att han tycker att det är konstigt att mamman lät arg mot Pia, eftersom Oliver kunnat upplevt att Pia tyckte att Oliver var fin den här dagen och det gjorde honom glad. Därav kanske denna situation skulle kunna upplevts som jobbig för Oliver då han inte riktigt förstod vad mamma och Pia pratade om.

5.4 Wilmas perspektiv

När Pia kommenterade Oliver's hårspännen i första delen av gestaltningen, hur kunde Wilma ha upplevt situationen? Wilma kanske var väldigt förtjust i saker som glittrar och var stolt över att få använda sina glittriga hårspännen på förskolan den dagen. Kanske kände hon en stolthet och en glädje över att hennes lillebror ville bära likadana hårspännen som hon. När Pia endast kommenterade Oliver, skulle en aspekt kunna vara att Wilma blev ledsen och kände att Pia inte tyckte att hon var fin i håret. Wilma kanske kände sig stolt över sin lillebror när Pia uppmärksammade hennes lillebror eller så kanske Wilma kände avundsjuka gentemot sin lillebror, att det var endast han som fick uppmärksamhet. När Wilmas mamma sa till Pia att Wilma faktiskt också var fin i håret den dagen med sina glittriga hårspännen, kunde Wilma ha upplevt situationen som ansträngd eftersom fokus hamnade på Wilma. Kanske kände sig inte Wilma bekväm med det. Ett annat perspektiv skulle kunna ha varit att Wilma blev glad över att mamman uppmärksammade att Pia inte hade sagt någonting till henne, vilket resulterade i att Wilma också blev uppmärksammad. Kanske upplevde Wilma en glädje över att både hon och hennes lillebror fick komplimanger.

Utifrån den andra delen i gestaltningen framgår att Pia kommenterade Oliver's tröja, men att hon inte nämnde någonting om Wilmas. En aspekt skulle kunna varit att Wilma inväntade att Pia skulle säga någonting om hennes tröja, men att Pia aldrig sa något. Wilma kan då ha blivit ledsen, att ingen uppmärksammade eller såg hennes orange tröja med tryck på Blixten McQueen. Kanske tänkte Wilma att Pia tyckte bättre om rosa och prinsessor än orange och Blixten McQueen, att det var därför hon endast uppmärksammade Oliver. Wilma kan ha upplevt avundsjuka gentemot Oliver, att han stal all uppmärksamhet. Det kunde också vara så att situationen som uppstod inte berörde Wilma, att hon inte tänkte på det som hände eftersom de hemma hos henne och hennes familj aldrig pratades om vilka kläder en valde att ha på sig.

5.5 Vikarien Saras perspektiv

Jag upplever mig själv som normkritisk, jag tänker att jag inte lägger så mycket vikt vid vad andra människor har på sig eller vad de tycker om. Så länge människor är lyckliga får de bära vilka kläder de vill utifrån vad de själva har för smakpreferenser och jag har haft det synsättet så länge jag kan minnas. Händelserna som utspelar sig i min gestaltning väckte dock frågor i mig, tänker inte alla som jag gör? Jag upplever att jag är låst vid mina egna perspektiv, att jag inte reflekterat över att alla inte tycker att detta är helt självklart och det blev ett uppvaknande för mig när jag träffade Pia och fick uppleva hennes agerande. Utifrån händelse 1, den första morgonen när barnen kommer till förskolan med sin mamma, reagerade jag när Pia kommenterade Olivers utseende men inte nämnde någonting om Wilma. Min uppfattning är att det inte är av vikt att kommentera någons utseende, men om en känner behov av att göra det, är det också viktigt att båda barnen blir uppmärksammade och får ett likvärdigt bemötande. Pia kommenterade enbart ett av barnen, vilket fick mig att reflektera över att hon inte uppmärksammade storasyster. Jag tänker att Pia kunde ha ett mer normkritiskt bemötande gentemot barnen för att inte kategorisera barnen utifrån utseende. Pias fokus borde istället vara på exempelvis funktion, hon kunde ha frågat både Oliver och Wilma om de har fler accessoarer/kläder hemma som glittrar eller har bil- eller prinsesstryck på. Pia borde ha anammat ett mer inkluderande förhållningssätt. Första gången hade jag en känsla av att Pia inte såg att Wilma också hade hårspännen och jag la inte så mycket vikt i det. När detta inträffade ännu en gång upplevde jag en känsla av att skämmas å Pias vägnar, att hon inte tänkte sig för när hon uttryckte sig. Jag märker att jag har fördomar mot Pia, då jag tänkte att Pia troligtvis kommenterade Olivers tröja endast utifrån att den var rosa, att färgen rosa är en ”tjejfärg” och inte någon som pojkar vanligtvis har som färg på sina kläder. Jag har reflekterat kring att jag hade samma tankesätt gällande Pias bemötande när Oliver hade hårspännen, att det också här handlar om att Oliver inte har accessoarer som är typiska för pojkar. När andra personer kommenterar barns utseende utifrån könsnormer, kan barnen begränsas i det fria tänkandet att vara så som en vill vara och uttrycka en identitet genom exempelvis kläder. När Pia kommenterade Olivers utseende och mamman sa ifrån, var min första tanke att jag tyckte att det var bra. Jag delar mammans uppfattning om att barns kläder inte ska kommenteras, om inte barnet själv visar att hen önskar uppmärksamhet. Jag kände mig i underläge gentemot Pia utifrån att jag var vikarie och endast hade varit på den förskolan en kortare period. Jag hade inte lika lång erfarenhet som hon och jag visste därför inte hur jag skulle förhålla mig. Min förväntan var att Pia skulle förstå varför hon inte kan kommentera barnens kläder, inte säga saker i förbifarten och att hon behöver tänka efter innan hon uttalar sig.

Efter att mamman hade lämnat förskolan kom Pia fram till mig och viskade att hon ansåg mamman som larvig och att hon tror att mamman klär på barnen dessa kläder bara för att hon ska få lite uppmärksamhet, eller för att hon tror att hennes barn är speciella. Jag vet inte vad jag ska svara Pia eftersom jag ser upp till henne, jag är bara vikarie och vad händer om jag sätter mig emot vad pedagogerna anser är rätt, kommer förskolan att boka mig igen eller sprider det sig ett dåligt rykte kring mig? Det jag får fram är att jag har en förståelse för mammans tankar och att jag anser det som bra när mamman säger till oss vad hon anser är bra så att vi kan ta till oss det. Eftersom jag känner att jag inte kan gå med Pia i att det hon gjort är rätt. Jag har ett behov av att ändå uttrycka det jag anser är rätt, även om jag inte gjorde det fullt ut. Pia verkade inte uppskatta mitt svar eftersom hon sedan gick ifrån mig utan att svara och en oro började växa i mig; kanske var det fel av mig att bemöta det hon sa, kanske skulle jag istället bara hållit med Pia och på så sätt inte bidragit till att det blev dålig stämning. Å andra sidan – hur hade jag själv känt om jag hade agerat så? Om jag ser till mig själv måste jag erkänna att jag kan ”haja till” om en pojke har på sig exempelvis en rosa tröja, att pojken går utanför sin könsnorm. Däremot är det ingenting jag uttrycker högt och jag försöker medvetet att förändra de reaktioner som uppstår i sådana situationer. Jag tänker att det är viktigt att istället jobba för att det ska normaliseras eftersom min övertygelse är att varje barn ska få välja vilka kläder de vill och inte vara begränsade utifrån kön. Jag har hos mig själv också uppmärksammat att jag inte reagerar på samma sätt om en flicka bär ett pojkkodat klädesplagg. Är jag verkligen så normkritisk som jag påtalar? Jag anser att jag har en fördjupad kunskap vad gäller normkritiskt tänkande, men att jag också är påverkad av samhällets normer kring hur en förväntas vara utifrån sitt kön. Jag skulle önska att jag skulle komma till en punkt där jag inte ens uppmärksammade om en pojke har glittriga hårspännen eller en rosa tröja. Utifrån min gestaltning uppmärksammade jag inte att vare sig Oliver eller Wilma hade typiskt könskodade kläder eller accessoarer, men däremot uppmärksammande jag Pias bemötande gentemot barnen och deras mamma och att hon påtalade det. Som jag beskrivit ovan höll jag vid tillfället mina tankar för mig själv och jag sa ingenting till Pia. Med utgångspunkt i det poststrukturalistiska perspektivet - en inställning där alla individer ses som multipla subjekt som ifrågasätter och tar bort kategorierna kvinnligt och manligt - vill jag påstå att jag agerar utifrån det. Min uppfattning är att alla individer ska få vara som de vill, det ska inte vara sammankopplat med vilket kön individen har.

Jag har nu belyst Pias, Olivers, Wilmas, mammans och mitt eget perspektiv utifrån

gestaltningen. Min upplevelse är att det inte finns några ”rätta svar”, då alla har sin egen förförståelse. Jag har utifrån det skapat mig en bredare bild kring hur samtliga kan ha upplevt situationen och jag kommer i nästkommande avsnitt reflektera vidare kring begreppen könsnormer och makt.

5.6 Normkritik

Journalisten Karin Salmson och socionomen Johanna Ivarsson menar att när en individ bryter mot en norm leder detta många gånger till utanförskap på ett eller ett annat sätt. Det som majoriteten tycker eller gör är ofta det som blir till en norm. Normer finns runt om i världen, men de är olika utifrån olika platser och de varierar med tidens gång (Salmson & Ivarsson 2015, s. 22 – 23). Lektor Emma Arneback och doktor Jan Jämte menar att normer håller oss samman och har verkan på oss individer, hur vi förhåller oss till varandra. Normer är inget som en får som bebis när vi föds utan dessa skapas inom det sociala, dock skiljer sig dessa utifrån olika kulturer. Vidare skriver Arneback och Jämte att det finns både positiva och negativa normer. De positiva kan exempelvis vara utifrån förskolans läroplan där pedagogerna ska arbeta utifrån normer och värden. Ett negativt perspektiv på normer är att individer kan sorteras in i olika grupper utifrån individernas olika egenskaper (Arneback & Jämte 2017, s. 105). Normkritiskt arbete är något som ständigt är i rörelse, det är inte att se som statiskt och skapas i interaktionen mellan människor. Lektor Klara Dolk menar att ”normkritisk pedagogik syftar på ett pedagogiskt förhållningssätt, inspirerat av bland annat queerteori och intersektionalitet, som sätter normer – det som anses vara normalt, rätt riktning – under lupp, snarare än att fokusera på det som anses avvikande från dessa normer (Dolk se Lenz Taguchi m.fl. 2011, s. 60).

Docent Christian Eidevald beskriver vad begreppet könsöverskridande innefattar; att flickor som är könsöverskridande är exempelvis att de tar för sig, leker med bilar eller säger ifrån. För könsöverskridande pojkar kan det istället innebära att de leker med dockor, är hjälpsamma eller att de leker familj (Eidevald 2012, s. 195). Vidare menar Eidevald att ”genom att barnen blir erbjudna många erfarenheter av olika sätt att vara i förskolan kommer barnen ges fler valmöjligheter, något som även är målsättningen i ett kompensatoriskt arbetssätt” (Eidevald 2012, s. 199). Eidevald och Lenz Taguchi beskriver ett arbetslag som arbetar normkritiskt, där personalen menar att ”vi tar inte bort någonting vi lägger bara till. Anledningen till det är att om vi tar bort könstereotypa leksaker finns det ju inget att vara gränsöverskridande på. Så vi har valt att ha kvar allt och uppmuntra barnen till att gå över

gränserna” (Eidevald & Lenz Taguchi m.fl. 2011, s. 24). Författare Britta Olofsson menar att ”däremot ska vi tillföra flickor och pojkar både barbie och Batman. När barnen utformar sin personlighet ska vi tillföra flera färger på paletten. Om pojkulturen står för kvalitéer som mod, styrka och självständighet är det inget vi ska beröva dem. Vi ska heller inte beröva flickorna karaktärsdrag som handlar om närhet, kommunikation och omvårdnad” (Olofsson 2007, s. 59). Salmson och Ivarsson menar att det normkritiska perspektivet inom förskolan innefattar att pedagogerna har ett barnperspektiv och är en viktig del i förskolans arbete med demokrati. Genom att arbeta normkritiskt får barnen potential att utvecklas som individer samt att barnen ska få mer att säga till om och därigenom få flera möjligheter (Salmson & Ivarsson 2015, s.10).

5.7 Genus

Begreppet genuspedagogik som idé, menar Dolk har uppkommit från begreppet kompensatorisk pedagogik. Grundtanken till denna var att pedagoger skulle uppväga barn när de inte fick tillräcklig av uppfostran inom traditionella könsnormer. Pojkar uppmuntrades till att samverka och ge hjälp till andra individer, flickor uppmuntrades att våga ta för sig mera (Dolk se Lenz Taguchi m.fl. 2011, s. 48). Eidevald menar att begreppet genus ofta handlar om forskningen kring genus och biologiska skillnader, att män och kvinnor utvecklas till viss del på skilda sätt. Genus är det som benämns som manligt eller kvinnligt samt att begreppet ses som ”det sociala könet” (Eidevald 2009, s. 20). Begreppen genus och kön är något som Eidevald menar är samhällsligt konstruerat utifrån att det inte går att fastlägga skiljelinjer mellan vad som anses vara kultur (genus) och natur (kropp) (Eidevald 2009, s. 20).

Jämställdhetsstrateg Kajsa Svaleryd beskriver begreppet genus som en samlad benämning inom könsforskningen. Hon menar att innebörden av ordet genus står för öppenhet, förändring och överskrivande, begreppet kommer ifrån våra kulturella arv samt samhällets system som format oss (Svaleryd 2003, s. 29). Salmson och Ivarsson menar att begreppet genus i högsta grad är den grundläggande normen, hur vi är som pojkar, flickor, män och kvinnor. Via normen om genus kategoriseras individer, det vill säga att om en individ uppfattas som en flicka ses hon på ett annat sätt än om individen hade varit en pojke (Salmson & Ivarsson 2015, s. 194). Utifrån perspektivet genus inkluderas begreppet jämställdhet ”i ett jämställdhetsarbete eftersträvar vi inte likhet i första hand, utan flera valmöjligheter för båda könen” (Olofsson 2007, s. 77). Eidevald och Lenz Taguchi beskriver ett arbetslag, där personalen menar att ”vi jobbar med oss själva när och hur vi tilltalar barnen. Vi använder

sagor och ramsor som vi känner är neutrala. Tänker på att inte enbart säga ”söt” till tjejer eller ”tuff/fräck” till killar (Eidevald & Lenz Taguchi m.fl. 2011, s. 28). Med utgångspunkt i citatet ovan anser jag att det är ett steg i rätt riktning att börja arbeta kring genusperspektivet i förskolan, genom att se till oss själva och hur vi exempelvis benämner barnen. Utifrån att arbeta med genus i förskolan menar Eidevald att pedagoger behöver tänka på exempel vilka ord som används, att orden häftig och cool kan tillskrivas båda könen. Det är inte barnets kön som ska lyftas fram, utan det är alla individers olikheter som ska uppmärksammas (Eidevald 2012, s. 36).

5.8 Vad säger läroplanen?

Läroplanen menar att ”förskolan ska ge barnen möjlighet att utveckla en positiv uppfattning om sig själva som lärande och skapande individer” (Lpfö 2018, s. 10). Utifrån egna observationer har jag uppmärksammat att pedagoger dagligen försöker lyfta och stärka barnen utifrån deras egen uppfattning om sig själva. Min uppfattning är dock att pedagogerna kan vara rädda att göra fel, att de kanske inte besitter så mycket kunskap inom ämnet genus och jämställdhet som de kanske skulle önska. Enligt läroplanen ska arbetslaget ”medvetet och aktivt arbeta med jämställdhet” (Lpfö 2018, s. 13). Med utgångspunkt i min gestaltning bedömer jag att varken Pia eller jag, just då, arbetade aktivt kring jämställdhet; jag hade min åsikt om hur en bör arbeta, men jag vågade inte ifrågasätta Pias arbetssätt och utifrån det bidrog också jag till att inte arbeta mer jämställt på förskolan. Utifrån att Pia endast uppmärksammade Oliver och inte Wilma, arbetade hon inte heller jämställt. Vidare i läroplanen går att läsa att pedagoger i förskolan ”ska ge varje barn förutsättningar att utveckla respekt och förståelse för alla människors lika värde och de mänskliga rättigheterna” (Lpfö 2018, s. 12). Att samtala med barn om att alla får vara som de vill och att alla har lika värde, fast vi ser olika ut och inte alltid delar samma åsikter, är något jag menar är oerhört viktigt. I den sista delen i min gestaltning påtalas Olivers tröja framför de andra barnen, vilket troligen bidrog till att de andra barnen också uppmärksammade Olivers tröja. Om Oliver istället varit den som kommenterat sin tröja framför de andra barnen och Pia bekräftat honom i det, hade barnen fått möjlighet att uppmärksamma hans tröja ur ett annat perspektiv menar jag. Det hade kunnat bidra till ett samtal där flera andra barn och deras val av kläder också inkluderas.

I läroplanen framgår att arbetslaget i förskolan ska ”ta ansvar för att utveckla en tillitsfull relation mellan förskolan och hemmen” (Lpfö 2018, s. 17). Utifrån gestaltningen menar jag att Pia erhöll mammans tillit, men att Pia behövde agera på ett annat sätt eftersom mamman

inte upplevde att Pias bemötande var korrekt. När mamman lämnat förskolan visade Pia att hon hade en annan uppfattning av situationen, men hon valde att inte visa det i mötet med mamma utifrån att hon ville bibehålla mammans tillit.

5.9 Makt

Foucault menar att ”alla vet att man inte får säga allt, att man inte kan tala om vad som helst när som helst och, slutligen, att inte vem som helst får tala om vad som helst” (Foucault 1993, s. 7). I en viss typ av samtal är tillgängligheten för en utomstående individ begränsad, det är inte lika lätt att få utrymme, medan det i andra typer av samtal kan vara ett mer tillåtande och inkluderande samtalsklimat (Foucault 1993, s. 26). Eksvärd beskriver begreppet härskarteknik och menar att den nyttjas av både män och kvinnor, men även *mot* män och kvinnor. Att använda härskartekniker kan vara ett medvetet val av individen, men det kan också vara ett beteende som individen ifråga inte är medveten om. Oavsett om individen är medveten eller ej blir slutresultat detsamma, det vill säga att förminska mottagaren. (Eksvärd 2017, s. 16). Eksvärd ger ett exempel: en läkare står till förfogande för ett sjukhus, dock kan läkaren dra nytta av sin status och förminska andra som hierarkiskt sett står under läkaren genom att exempelvis säga ”Du, jag är läkare och du är bara sjuksköterska” (Eksvärd 2017, s. 153). Med utgångspunkt i min gestaltning skulle läkaren kunna likställas med pedagogen Pia och sjuksköterskan med vikarien Sara. Scenariot skulle kunna utspela sig på förskolan utifrån att jag tidigare fått berättat för mig att jag endast är vikarie och utifrån det inte har så stor talan, dock inte av Pia. Vidare menar Eksvärd att om en inte ser de andra individernas värde på arbetsplatsens, finns det en stor risk för att en utövar hierarkimetoder gentemot andra (Eksvärd 2017, s. 153). Min upplevelse är att det råder en viss hierarki på förskolan, speciellt mot vikarier. Däremot tror jag inte att personalen är medvetna om att det är så och inte heller uppmärksammar det. Jag menar att om frågan skulle ställas till pedagoger inom förskolan, om det råder en hierarki, tänker jag att svaret troligtvis kommer att bli nej. En hierarki är inte alltid märkbar och jag tror inte att majoriteten av pedagogerna besitter självinsikt eller har förståelse för att de faktiskt utövar en viss typ av makt gentemot andra, som mot mig och andra vikarier.

I min gestaltning säger mamman ifrån till Pia vid två olika tillfällen, när Pia först kommenterar Olivers hårspännen och senare hans tröja. Jag ställer mig frågande till hur reaktionen från mamman hade blivit om det hade varit jag som vikarie som hade kommenterat Oliver istället för Pia. Hade mamman haft samma förhållningssätt gentemot mig som mot

Pia? Jag menar att de flesta vårdnadshavare i första hand vänder sig till den ordinarie personal som finns i förskolan. Kanske känner vårdnadshavare en större trygghet till ordinarie personal än till vikarier, att vårdnadshavare ser upp till ordinarie personal utifrån uppfattningen om att de besitter mer erfarenhet och kunskap än vikarier. Jag ställer mig frågande till om mamman i gestaltningen hade ifrågasatt mig som vikarie om hon ansåg att jag hade agerat fel gentemot hennes barn eller om hon hade vänt sig till Pia, trots att det var jag som hade gjort fel. Via de reflektioner som uppstått utifrån gestaltningen, men också utifrån utformandet av denna essä, tänker jag att det finns en hierarki också mellan vårdnadshavare-ordinarie personal-vikarie som jag inte tidigare reflekterat över. Under arbetet med denna essä och de diskussioner som uppstått kring ämnet, är min bedömning att den hierarkin som jag menar finns inte är någonting som är väl känt inom verksamheten i förskolan. De som jag har diskuterat ämnet med har inledningsvis blivit förvånade när ämnet kommit på tal, men senare instämt i resonemanget om att det förekommer hierarkier mellan vårdnadshavare, ordinarie personal och vikarier.

5.10 Barns kläder

Statsvetare Kristina Henkel och forskare Marie Tomičić menar att flickor får uppmärksamhet utifrån deras utseende redan från att de är väldigt små, då ordet fin kopplas samman med något bra och positivt. Om en flicka använder klänning får hon fler positiva kommentarer, exempelvis att hon är söt. Henkel och Tomičić menar att barn som bär en tröja och ett par jeans inte får samma uppmärksamhet och inte heller blir bekräftade utifrån sina kläder. En flicka kan då lätt känna sig misslyckad om hon inte får höra att hon är en söt flicka. Att flickors utseende blir en viktig del vad gäller deras identitet eftersom de eftersträvar uppmärksamheten kring att vara söta och fina (Henkel & Tomičić 2009, s. 71). Om jag utgår från vad Henkel och Tomičić beskriver ställer jag mig frågande till huruvida pedagoger bör kommentera barns kläder eller inte. Henkel och Tomičić hävdar att flickor är de som får kommentarer när de bär klänning, men inte när de bär tröja och byxor och jag ställer mig frågande till om det är klädesplagget eller könet som uppmärksammas. I min gestaltning är det bara pojken (Oliver) som får bekräftelse för sina klädesplagg, tröja och byxa. Dock är min upplevelse att han fick kommentarer för att han bar rosa tröja och glittriga hårspännen, något som går utanför könsnormen för vad pojkar vanligtvis brukar bära. Flickan (Wilma) får däremot inga kommentarer, dock bar hon också tröja och byxor precis som sin lillebror. ”Ingen höjer på ögonbrynen om det kommer en flicka i en blå overall eller gröna kläder” (Henkel & Tomičić 2009, s. 61). Hur kan Wilma ha upplevt denna händelse? Kanske

upplevde Wilma att det var befriande att ingen kommenterade hennes klädval denna morgon, att hon fick vara den hon ville utan att någon kommenterade det. Kanske kände sig Wilma besviken på att ingen kommenterade även hennes kläder, att hon var stolt över sitt val av kläder. Hennes lillebror fick all uppmärksamhet och kanske gjorde det Wilma svartsjuk eller besviken. Patel & Davidson menar att utifrån den feministiska teorin, anses det manliga vara normen och det kvinnliga det avvikande (Patel & Davidson 2017, s. 35). Med utgångspunkt i mitt antagande tänker jag att Oliver fick mer uppmärksamhet utifrån att han överskred normen i vad som anses som ”pojkgigt”. När Wilma å andra sidan överskred normen i vad som anses vara ”flickigt”, uppmärksammades inte detta. Kan det vara så att det pojkiga/manliga är att se som det eftersträvansvärda, medan det flickiga/kvinnliga utifrån könsnormer upplevs ha en lägre status? Om en kan anta att kläder har en så stor påverkan på barns mående och identitet, menar jag att vi i förskolan utifrån det inte borde kommentera barns kläder och utseende om barnen inte själva påtalar och vill visa något nytt klädesplagg exempelvis.

Lektor Anette Hellman menar att normen kring skönhet ofta sammankopplas med flickor, och om pojkar försöker visa sin skönhet genom att förslagsvis byta till en prinsessklänning, kan pojkarna riskera att bli skrattade åt. Hellman menar att pojkar löper större risk att bli hånade åt om de passerar könsgränserna (Hellman 2010, s. 226–230). Även Henkel och Tomičić styrker Hellmans resonemang och menar att om pojkar går utanför normen; en pojke som tar på sig ett par lila byxor eller en rosa jacka, uppmärksammas mer än om en flicka gör det (Henkel & Tomičić 2009, s. 61). Med utgångspunkt i författarnas beskrivning ovan, att passera gränser vad gäller könsnormer, är min reflektion att Oliver skulle kunna känt en oro när han kom till förskolan eftersom han riskerade att bli skrattad åt. I och med att Pia påpekade hans val av kläder inför de andra barnen, löpte han en större risk att bli hånad. En annan reflektion, med utgångspunkt i författarnas resonemang, är att Oliver med stolthet kom till förskolan och kände sig extra fin. Kläderna kanske var de absolut finaste han visste och att han hade valt dem med omsorg och stolt ville visa upp dem på förskolan. Jag tänker att även pojkar kan tycka om skönhet, att det inte är bundet till kön. Henkel och Tomičić menar att genom att kommentera barnen och deras kläder, är inte kommentaren sammankopplad med barnens personlighet. Bristen på uppmärksamhet kan bidra till att barnen tar det personligt, tror att det är något fel på dem och inte heller kan koppla samman var känslorna kommer ifrån (Henkel & Tomičić 2009, s. 71). Utifrån vad Henkel och Tomičić skriver har jag reflekterat över mitt eget agerande i gestaltningen; jag är den person som inte uppmärksammade barnen och utifrån författarnas mening kan barnen ta detta personligt, att barnen kan uppleva detta

som att det är något fel på dem. Jag valde i stunden att vara tyst och inte påtala någon av barnen, varken deras val av accessoarer eller val av kläder. Pia är däremot den av oss två som agerade rätt utifrån författarnas mening, då hon uppmärksammade Oliver i båda delarna i min gestaltning. Pia påtalade enbart barnets kläder, hon nämnde ingenting om barnets personlighet, vilket Henkel och Tomičić beskriver ovan.

En annan reflektion hos mig är att det är svårt att veta hur jag som pedagog ska agera gällande barns kläder, om det kan uppmärksammas på ett annat sätt än det som exemplifieras i min gestaltning. Utifrån egen erfarenhet upplever jag att många barn känner stolthet när de, som exempel, fått en ny tröja i julklapp och gärna vill visa upp den för andra. Jag tänker att om barnet själv påtalar och vill visa exempelvis ett nytt klädesplagg, kan vi pedagoger bekräfta barnet. Medan Eidevald beskriver ett arbetslag, som berättar om ett barn som kommer till förskolan med ett nytt klädesplagg och pedagogerna försöker att inte kommentera det, utan vill att fokus ska vara på barnet och inte på hans klädesplagg (Eidevald 2012, s. 37). I förskolan används klädesplagg som en viktig del i undervisningen, ”alla som har prickiga strumpor får gå och tvätta händerna” eller ”alla med gul tröja får gå och klä på sig först”. Jag har själv sett och också utfört undervisningen på detta sätt och jag menar att arbetslaget uppmärksammar barnens kläder utan att ha en fördjupad förståelse för vad vi faktiskt gör. Jag själv hade inte den förförståelsen tidigare, utan upplever att min kunskap fördjupats i och med bearbetningen av denna essä.

Lenz Taguchi beskriver poststrukturalismen och menar att begreppet många gånger anklagas för att vara förnekande av den verkliga verkligheten. Det är inte valbart att välja mellan kön eller genus, utan det handlar snarare om att se och skapa en förståelse för vad vi anses vara (Lenz Taguchi, 2004, s. 40). Med utgångspunkt i poststrukturalismen, sammankopplat med Pias agerande, menar jag att Pia själv inte uppmärksammade hur det hon sa faktiskt upplevdes av de runtomkring. Utifrån ett normkritiskt perspektiv bedöms hon inte besitta den förståelsen och Pia omfamnade inte det mamman sa, snarare ansåg Pia att mamman hade fel i sin uppfattning. Min reflektion är att kön är djupt rotat hos de flesta individer och att det kan vara mödosamt att ändra beteende och tankemönster, då samhällets syn på hur flickor och pojkar också påverkar varje enskild individ. Att då som individ utmana detta tankesätt, kan vara en tidskrävande uppgift. Jag delar Eidevalds tankar, då han menar att mycket som vi pedagoger uttrycker är omedvetet eftersom det är djupt rotade traditioner och tankar kring vad som anses maskulint och feminint. Reklam och filmer är exempel på vad som påverkar oss

undermedvetet, vi har dessa föreställningar runt oss hela tiden och därför kan det vara svårt att bryta detta tankemönster se (Eidevald se Lenz Taguchi m.fl. 2011, s. 80). Svaleryd beskriver att hon träffat pedagoger på förskolan som påpekat att de inte behöver arbeta med jämställdhet, de hävdar att de använder individuell planering och dokumentation till barnen. Dessa pedagoger hävdar att detta skulle vara tillräckligt för att se varje individ som hen är, könet anses inte vara relevant (Svaleryd 2003, s. 41). Lenz Taguchi menar att vuxna behandlar barn som att vi vet vad som är bäst, utan att respektera vad barnet själv anser är viktigast för dem. Det barnen själva har konstruerat är inte relevant för de vuxna och vuxna anser att barnen inte skall vara delaktiga i att omskapa inflytanden i det samhälleliga livet (Lenz Taguchi, 2004, s. 99). Dolk betonar att om barn och pedagoger ska kunna arbeta tillsammans på förskolan, måste synsättet ändras. Synsättet som råder är att de vuxna för över sina kunskaper till barnen och därigenom också de normer som de vuxna anser vara korrekta. Dolk hävdar att barn och pedagoger, tillsammans, borde ha ett synsätt där de istället kan lära av varandra och skapa nya kunskaper (Dolk se Lenz Taguchi m.fl. 2011, s. 73). Med utgångspunkt i ovan, vill jag sammankoppla det till min gestaltning utifrån att Oliver och Wilma själva hade valt sina kläder. Den vuxnes perspektiv och synsätt, i detta fall Pias, blir det rådande perspektivet utifrån könsnormer. Jag menar att ett sådant synsätt kan frånta barnen möjligheten att överskrida rådande normer. Svaleryd menar att om samhället ska nå den eftersträlvande jämställdheten, har pedagoger en viktig roll eftersom de aktivt arbetar med att förändra de förväntningarna som finns på barnen utifrån deras kön (Svaleryd 2003, s. 26).

Psykolog Bent Hougaard menar att alla som arbetar med människor behöver använda språket, som är det viktigaste redskapet, i samtal med andra individer. Han menar att ett samtal kan som hastigast utvecklas till något annat än vad individerna hade tänkt sig, exempelvis kan en konflikt uppstå. Om den ena individen använder ett speciellt kroppsspråk eller tonfall, kan mottagaren tolka detta på ett sätt som inte var avsikten vilket bidrar till att samtalet får en annan vändning (Hougaard 2004, s. 8). Utifrån att mamman ändrade tonläge i samtalet med Pia, är min uppfattning utifrån Hougaards teori att det uppstod en ”konflikt” mellan Pia och mamman. Konflikten blev inte att se som stor, däremot uppfattade jag att Pia hade svårt att ändra fokus eftersom hon sa att mamman var larvig. Samt att hon tar på barnen dessa kläder bara för att hon själv ska få uppmärksamhet och att hon tror att hennes barn är speciella.

Eidevald menar att det är bättre att pedagoger gör fel än att inte göra något alls, genom att fela utvecklas en lärdom och ett konsekvenstänkande (Eidevald 2012, s. 34). Utifrån Eidevalds

resonemang menar jag att Pia förhoppningsvis tog till sig ett annat perspektiv utifrån att mamman ifrågasatte hennes bemötande gentemot barnen, även om det inte uppfattades som det just där och då. Hade samma scenario utspelat sig igen, är min förhoppning att Pia hade agerat på ett annat sätt.

Bronwyn ger exempel på vårdnadshavare som nästan ber om ursäkt för att deras dotter tycker väldigt mycket om klänningar eller att deras son är utåtagerande. Vårdnadshavarna påstår att mönstret är att se som genetiskt, då de jobbat hårt för att pojkar ska vara lugnare och flickor ska ta för sig (Bronwyn, 2003, s.16). Min uppfattning är att Oliver och Wilmas mamma inte har den uppfattningen om sina barn, eftersom hon ger uttryck för att hennes barn ska få vara just barn. Om Wilma vill ha klänning, är min uppfattning att mamman inte skulle säga nej till det eftersom hon i gestaltningen säger att hemma hos dem får alla ha på sig precis vad de vill. Samt att hon och barnens pappa tror att detta stärker barnet att bli den individ som de vill vara och utvecklas till. Hougaard menar att vårdnadshavare kan lära pedagogerna utifrån deras beteenden, exempelvis om pedagogerna gör något opassande. Han påtalar att pedagoger borde se dessa vårdnadshavare som säger till som ”de bästa lärarna” (Hougaard 2004, s. 30). Eftersom mamman påtalar att hon tycker att Pia brister i sitt sätt att tala till hennes barn, blir mamman den ”lärare” som Hougaard beskriver. Om en pedagog påpekar ett barns kläder framför andra barn, kan barnen ta efter och börja påpeka varandras kläder, något som Oliver och Wilmas mamma bedöms vilja motverka. Författare Kajsa Wahlström menar dock att vårdnadshavare inte har mycket att säga till om på förskolan. Om vårdnadshavarna vill vara med och sätta normer menar hon att detta kan vara svårt då pedagogerna har en stor maktfaktor (Wahlström 2003, s. 34). Jag anser att Wahlström har rätt till viss del i det hon anser, det kan vara en svårighet för vårdnadshavare att få pedagoger att lyssna på dem. Dock måste pedagoger på förskolan förhålla sig till läroplanen och där går att läsa att arbetslaget ska ”vara tydliga i fråga om mål och innehåll i utbildningen för att skapa förutsättningar för barns och vårdnadshavares möjligheter till inflytande” (Lpfö 2018, s. 7). Med utgångspunkt i läroplanen är det tydligt att pedagoger på förskolan har skyldighet att låta vårdnadshavare ha inflytande på arbetet på förskolan.

Jag anser att alla barn ska få vara de individer de vill vara och att ingen vuxen ska kommentera barns val av kläder eller lekar. Jag menar att om barnens val inte påtalas bidrar det till en större förståelse och i förlängningen en normalisering. Barnen får utgå från sina egna intressen och val, testa sig fram i vad som känns rätt för just dem. Däremot ser jag egna

svårigheter vad gäller att påtala barns kläder eller ej och om jag utgår från mig själv kan jag bli väldigt glad om någon påtalar att jag är fin idag eller att färgen på min tröja passar mig extra bra. Jag menar att de flesta blir glada av bekräftelse, dock är en reflektion från min sida att det mer handlar om yta än om prestation. Jag menar att det kanske är så att mitt bekräftelsebehov, och också förväntningar på mig som kvinna, är högre i jämförelse med en man. Min tanke är att vi pedagoger kan bekräfta barnet när hen visar upp sitt nya klädesplagg, men att pedagoger behöver vara väldigt medvetna om hur vi formulerar oss och vad syftet med bekräftelsen är. Att exempelvis svara barnet att ”ja, jag ser din nya tröja, är den skön?” och mer utgå ifrån funktion än utseende. Jag menar att det är viktigt att låta barnet beskriva sin känsla med egna ord, men också vidga synsättet till att ett plagg kan bekräftas på flera olika sätt. Det kan bidra till nya samtalsämnen och nya perspektiv. Jag tänker på Pia som säger att Olivers tröja är snygg, att hon uppmärksammar detta just utifrån kön. Att Wilma egentligen också går emot rådande könsnormer uppmärksammar hon inte alls. Jag menar att Pia gör skillnad på hur hon uppmärksammar barnen utifrån deras kön, dock tror jag inte att det är en medveten handling från hennes sida.

5.11 Ett alternativt förhållningssätt utifrån Pia

Salmson och Ivarsson menar att om pedagogerna får en förhöjd kunskap kring deras agerande och hur de arbetar i förskolan, kan pedagogerna se hur detta påverkar barnen och deras vardag på förskolan. Genom att kartlägga sig själv som pedagog och se hur en agerar gentemot barnen bidrar det till att bygga upp en större medvetenhet hos pedagogerna själva inom arbetet med normbyggnaden (Salmson & Ivarsson 2015, s. 42). Vidare menar Salmson och Ivarsson att det för vissa pedagoger kan upplevas som obehagligt att arbeta med normer, eftersom arbetet till stor del handlar om att se till sig själv. Pedagogerna kan uppfatta det som att i arbetet med normer ska alla normer som finns brytas. Så är inte fallet, det handlar mer om att normerna ska finnas kvar, men att de ska vidgas (Salmson & Ivarsson 2015, s. 44).

Olofsson menar att ”istället för att kritisera barnen, då de uppträder enligt stereotypa könsmonster, ska vi ge positiv förstärkning när de vågar överskrida gränserna” (Olofsson 2007, s. 63). Henkel & Tomičić menar att du bör ”bekräfta ditt barn i att hans eller hennes val är bra och får finnas. Att göra sitt barn mindre beroende av andras åsikter skapar en tryggare plats och en starkare självkänsla” (Henkel & Tomičić 2009, s. 77).

Med utgångspunkt i författarnas resonemang ovan i förhållande till min gestaltning i början av denna essä, vill jag här beskriva ett alternativt förhållningssätt från Pias sida gentemot Oliver.

Då Oliver är den som får mest uppmärksamhet av Pia i min gestaltning, har jag valt att utelämna Wilma här, även om jag tänker att förhållningssättet gentemot henne också kunnat se annorlunda ut från Pias sida. Jag har valt att endast belysa de delar i gestaltningen som handlar om Pias bemötande mot Oliver. Jag har utgått från samma textstycken som i gestaltningen, men skrivit om texten utifrån vad jag anser skulle kunna vara ett gott pedagogiskt normkritiskt bemötande gentemot ett barn i förskolan:

- God morgon, Oliver! Har du fått nya hårspännen? De passar dig väldigt bra. Hårspännen är bra om en vill ha bort sitt hår ifrån ansiktet, det brukar jag ha i mitt hår. Jag ser också att de glittrar, tycker du om glittror? Jag tänker att vi kan titta på dem i lampan sen och se om de glittrar mer då.

- Men wow! Rosa! Min favoritfärg! Vem har du på tröjan idag, Oliver? Vad heter hon? Vet du om hon har någon superkraft? Din tröja ser väldigt skön ut!

Utifrån vad Salmson och Ivarsson beskriver ovan, att förhöjd kunskap kan påverka barnen och deras vardag i förskolan (Salmson & Ivarsson 2015, s. 42), menar jag att om Pia hade haft fördjupade kunskaper gällande normkritiskt arbete hade hon inte påtalat Oliver's hårspännen eller tröja på det sätt hon gjorde. Hon hade istället haft som utgångspunkt att föra ett samtal med Oliver kring funktion, som att hårspännen är ett hjälpmedel till att få bort hår ur ansiktet eller om tröjan Oliver har på sig ser ut att vara skön. Om jag utgår från Henkel & Tomičić, som menar att en ska bekräfta att barnens val är bra, att göra barn mindre beroende av vad andra tycker och att detta skapar en starkare självkänsla hos barnen (Henkel & Tomičić 2009, s. 77) anser jag att genom att Pia bekräftade Oliver's val av hårspänne och kläder kan detta ha skapat en större självkänsla hos honom som individ.

5.12 Som vikarie

Under tiden för min gestaltning arbetade jag som vikarie och som tidigare nämnt hade jag vid flertalet tillfällen fått höra att jag endast var vikarie. Vissa pedagoger anser att en vikarie ska enbart göra som hen blir tillsagd, exempelvis duka av eller vara med barnen. Vikarien ska inte komma med egna förslag på aktiviteter, nya arbetssätt eller ha åsikter om verksamheten och pedagogernas förhållningsätt. Under avsnittet makt skrev jag om Foucault - alla vet att man inte får säga allt, att man inte kan tala om vad som helst när som helst och, slutligen, att inte vem som helst får tala om vad som helst – och utifrån det har jag en förståelse för vad han menar. Jag kan relatera till det han beskriver utifrån min tid som vikarie; jag kunde prata med vissa pedagoger om det mesta, men jag lärde mig dock snabbt vilka pedagoger som enbart såg

mig som vikarie, att jag mer var att se som ett objekt för dem än som en tillgång och jag uttryckte därför inte mina åsikter. Jag upplevde dock inte att Pia var en av dem som sagt att jag ”bara” var en vikarie, men min känsla gentemot henne var ändå att jag inte kunde uttrycka mig fritt kring händelsen som utspelar sig i min gestaltning. Kanske var det så att jag såg upp till Pia, att hon hade mer erfarenhet och mer inflytande eftersom hon arbetat på förskolan under många år. Jag ville också uppfattas som en bra vikarie, någon som personalen ville boka igen och om jag sa emot henne kanske Pia skulle prata negativt om mig till sina kollegor vilket skulle kunna bidra till att jag inte blev ombokad. Utifrån Eksvärds beskrivning av härskartekniker, anser jag att de andra pedagogerna utövade härskarteknik när de sagt till mig att jag ”bara” är vikarie. Kanske är detta ett medvetet eller omedvetet val från dessa pedagoger, det förminskade i alla fall mig som vikarie. Hierarkiskt sätt var jag underordnad pedagogerna och att jag på sätt behövde anpassa mig efter dem. Utifrån min gestaltning menade jag inledningsvis att Pia inte utfört härskarteknik gentemot mig eftersom hon inte påtalade sin egen status, men när jag granskade min gestaltning upplever jag ett beteende av härskarteknik från hennes sida. När jag svarar Pia efter att hon påtalat att mamman är larvig, säger Pia ingenting till mig när jag håller med mamman. Genom att Pia tittar på mig med arg blick och går därifrån, utan att resonera med mig om det anser jag att hon utför härskarteknik gentemot mig. Mitt antagande är att Pia inte är medveten om vad hon gör, men jag upplever att hon förminskar mig genom att inte prata med mig om att vi tycker olika. Jag menar att hon inte såg händelsen från ett annat perspektiv än sitt eget.

Begreppet empatisk är något som Hougaard menar är att en har förmåga att kunna placera sig i en annan individs situation. Det är av betydelse att kunna byta perspektiv för att förstå en annan individ och också få ett annat synsätt, dock poängterar Hougaard att en måste acceptera den andra individens perspektiv och olikheter (Hougaard 2004, s. 28). Jag ansåg inledningsvis att jag hade ett empatiskt förhållningssätt gentemot Pia i min gestaltning, men jag ställer mig nu frågande till om jag verkligen hade det? Jag menar att jag var fast i mina egna tankar kring hur vi pedagoger samtalar med barn och andra och att Pia inte hade samma förhållningssätt som jag. Det är nu, under bearbetningen av denna essä, som jag försökt att också förstå Pias perspektiv.

Hur skulle jag som vikarie kunnat framföra mina åsikter i verksamheten då? Nu har jag många års erfarenhet av arbete på förskola, vilket medfört att jag blivit mer trygg i min roll som pedagog. Jag har varit på samma förskola under många år och är också en röst som blir

hörd. Jag upplever att jag tar ett stort ansvar för verksamheten utifrån att jag är arbetslagledare, en roll som är att se som ett mellansteg mellan rektorn och övriga pedagoger. Jag är, utifrån ett hierarkiskt perspektiv, högre i rang än vad jag var som vikarie. I min gestaltning hade jag dock inte arbetat så länge i förskolans värld, vilket också innebär att jag inte besatt lika stor erfarenhet som jag gör idag. Jag har reflekterat kring hur jag som vikarie kan framföra mina åsikter, att det alltid är en risk; en kan få dåligt rykte bland andra förskolor, en kan uppfattas som frågvis, en kan ses som en som tror sig veta bäst. Däremot kan ett gott rykte också leda dig framåt och min uppfattning är att det till viss del också beror på vilka de andra pedagogerna på förskolan är och vilken inställning de har till vikarier. Som jag beskrivit ovan är det pedagoger som påtalat att jag "bara" är vikarie, jag menar att vikarien också kan vara en tillgång i verksamheten. Vikarier är väldigt värdefulla i förskolan, då de bidrar till att verksamheten kan fungera och upprätthålls när annan personal är frånvarande. Det är ur en vikaries perspektiv inte alltid lätt att anpassa sig till olika förskolemiljöer och olika personalgrupper eftersom du som vikarie inte har möjlighet att välja arbetsplats. Jag menar att det är viktigt att måna om och lyssna på vikarierna, oavsett erfarenhet, då de också kan bidra med nya perspektiv. Det är som pedagog viktigt att vara professionell gentemot vikarien och att informera på ett konstruktivt sätt om ett förslag från vikarien inte är att se som lämpligt. Vi får inte glömma att vi alla en gång har varit nybörjare och att vi alla lärt oss med tidens gång.

6. Slutord

Med utgångspunkt i min första frågeställning, hur flickor och pojkar bemöts av pedagoger i förskolan utifrån normkritik, menar jag att det är svårt att få ett tydligt svar på den frågan, då alla förskolor arbetar olika utifrån frågor som genus och normkritik. Vissa förskolor arbetar aktivt kring dessa frågor och har en ambition att utvecklas inom området, medan vissa förskolor inte arbetar lika aktivt med detta vilket kan medföra att pedagogerna behandlar barnen olika. I min gestaltning tydliggörs att det inte finns ett normkritiskt eller genusmedvetet arbetssätt gentemot barnen, exempelvis får Oliver mer uppmärksamhet från Pia när han bryter mot könsnormen som råder för pojkar medan Wilma som också bryter mot den könsnorm som råder för flickor inte får uppmärksamhet. Istället är det vårdnadshavaren som synliggör det och också påtalar det för pedagogen. Något jag själv lärt mig efter arbetet med denna essä, är hur viktigt det är att pedagoger i förskolan har ett genus- och normkritiskt arbetssätt. Innan jag skrev detta examensarbete hade jag en uppfattning om att det var viktigt, men med stöd av all litteratur som använts i denna essä har jag fått en fördjupad kunskap vad gäller begreppen. Min övertygelse är att jag kommer förespråka vikten av detta än mer när jag

är färdigutbildad förskolelärare. Jag menar att vi pedagoger måste förhålla oss till läroplanen och också aktivt arbeta kring det som står där, vilket också framgår i denna essä.

Min andra frågeställning berör hur jag som vikarie kan framföra mina åsikter i förskoleverksamhet. Efter processkrivandet i denna essä är min slutsats att vikarier inte har så stort utrymme vad gäller egna tankar och reflektioner i verksamheten. Jag menar att det skiljer sig från förskola till förskola, eller egentligen från pedagog till pedagog. Det handlar inte om ett arbetssätt, utan mer om människosyn utifrån kompetens; vissa anser att vikarier ska göra vad andra pedagoger ber dem om, medan andra uppskattar vikariers synpunkter och uppmuntrar vikariers förslag om hur verksamheten kan bedrivas. Min tanke är att som vikarie är det viktigt att ”känna in” arbetslaget och se vilka pedagoger som är öppna för samtal om olika idéer. Alla individer är olika och vissa vikarier kanske upplever att det är besvärande att pedagoger påtalar att de endast är vikarier och att det behövs en del ”skinn på näsan” för att kunna, men också våga, stå upp för sig själv. Med utgångspunkt i min gestaltning var jag vid tillfället inte en person med skinn på näsan och efter att jag hade påtalat för Pia att jag höll med vårdnadshavaren började jag genast tänka på eventuella konsekvenser utifrån att Pia, hierarkiskt sätt, hade mer makt än jag. Efter att jag nu har arbetat under flera år i förskolan som fast anställd barnskötare, har jag vid flertal tillfällen informerat mina kollegor om vikten av att välkomna och också ta hand om de vikarier som finns i verksamheten. För mig är vikarierna oersättliga, eftersom verksamheten inte skulle klara sig utan dem. Jag tänker att jag utvecklat det synsättet utifrån att jag själv varit vikarie och har erfarenhet kring hur det känns att aldrig känna sig riktigt hemma på en arbetsplats, utan istället måste anpassa mig från dag till dag.

Arbetet med denna vetenskapliga essä har för min del varit väldig lärorik. Jag har fått möjlighet att reflektera och analysera utifrån flera olika perspektiv, jag har varit självkritisk och granskat mitt eget förhållningssätt och också insett att jag inte agerar så normkritiskt som jag skulle önska. Jag har mer att lära och jag behöver utmana mig själv när jag stöter på det på min arbetsplats och jag behöver också vara medveten och uppmärksam på när det sker. Det är ett viktigt steg i min egen utveckling som förskolelärare, vilket i förlängningen också kan bidra till att jag förmedla den kunskapen till övriga kollegor.

De olika forskningsbegrepp som omnämns i denna essä har möjliggjort en ökad förståelse för egen del, gentemot de individer som presenteras i min gestaltning. Litteraturen har också varit

väldigt lärorik för mig eftersom utbudet har varit skiftande och jag har haft möjlighet att ta del av många olika perspektiv, vilket också gett mig en större förståelse och en fördjupad kunskap gällande min framtida yrkesroll som förskolelärare.

Referenslista

Alsterdal, Lotte (2014). *Essäskrivande som utforskning*. I: Burman, Anders (red.). *Konst och lärande: Essäer om estetiska lärprocesser*. Stockholm: Södertörns högskola.

Arneback, Emma & Jämte, Jan (2017). *Att motverka rasism i förskolan och skolan*. Första upplagan Stockholm: Natur & Kultur.

Bech-Karlsen, Jo (1999). *Jag skriver alltså är jag – En bok för fackskribenten som vill berätta*. Lund, studentlitteratur AB

Bronwyn, Davies (2003). *Hur flickor och pojkar gör kön*. Stockholm: Liber

Dolk, Klara (2011). "Jämställdhetspedagogiska trender och en introduktion till en rosa pedagogik." I. Lenz Taguchi, H., Bodén, L., Ohrlander, K. (red.) *En rosa pedagogik*. Stockholm, Liber.

Eidevald, Christian (2011). "Du kan inte ha alla kuddar själv" *Vardagsrutinernas könskonstituera(n)de kraft*." I. Lenz Taguchi, H., Bodén, L., Ohrlander, K. (red.) *En rosa pedagogik*. Stockholm, Liber.

Eidevald, Christian (2012). *Anna bråkar!* – Att göra jämställdhet i förskolan. Stockholm, Liber.

Eidevald Christian (2009). *Det finns inga tjejbestämmare: att förstå kön som position i förskolan vardagsrutiner och lek*. Diss. Tillgänglig på Internet:
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hj:diva-7732>

Eidevald, Christian och Lenz, Taguchi (2011). "Genuspedagogik och förskola som jämställdhetspolitisk arena." I. Lenz Taguchi, H., Bodén, L., Ohrlander, K. (red.) *En rosa pedagogik*. Stockholm, Liber.

Eksvärd, Elaine (2017). *Härskarteknik – den fula vägen till makt*. Litauen, Scandbook UAB.

Foucault, Michel (1993). *Diskursens ordning: installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*. Stockholm: Stehag

Hammarén, Maria (2005). *Skriva: en metod för reflektion*. Stockholm: Santérus Förlag.

Hellman, Anette (2010). *Kan Batman vara rosa? Förhandlingar om pojkighet och normalitet på en förskola*. Doktorsavhandling, Göteborgs universitet

Henkel, Kristina & Tomičić, Marie (2017). *Ge ditt barn 100 möjligheter istället för 2: om genusfällor och genuskrux i vardagen*. Andra utgåvan, första upplagan .Linköping: Olika

Hougaard, Bent (2004). *Praktisk vägledning i kommunikation – För lärare i förskola och skola*. Stockholm. Liber AB.

Lenz, Taguchi, H. (2004). *In på bara benet. En introduktion till feministisk poststrukturalism*. Stockholm: HLS

Nationalencyklopedin, NE. *Allmänt uppslagsverk på vetenskaplig grund, ursprungligen utgivet i 20 band 1989–96 av Bra Böcker AB, Höganäs*.

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/michel-foucault> [2020-04-18]

Olofsson, Britta (2007). *Modiga prinsessor och ömsinta killar: genusmedveten pedagogik i praktiken*. Stockholm: Lärarförbundets förlag

Patel, Runa och Davidson, Bo (1991, 2011). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Salmson, Karin och Ivarsson, Johanna (2015). *Normkreativitet i förskolan – om normkritik och vägar till likabehandling*. OLIKA förlag AB.

Skolverket (2018). Läroplan för förskolan, Lpfö 18. <https://www.skolverket.se/publikationer?id=4001>

Svaleryd, Kajsa (2003). *Genuspedagogik: en tanke- och handlingsbok för arbete med barn och unga*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Wahlström, Kajsa (2003). *Flickor o pojkar och pedagoger*. Kristianstad: Kristianstads boktryckeri AB